

valcera, na površini lijepo, ali ispod krije drugu stranu medalje. Pritom autorica ističe skandalozne suvremene zločine te sumnjiv odnos prema prošlosti i nacionalsocijalizmu. Što se tiče Straussovih valcera, druga strana medalje sastoji se u njihovoj ključnoj, ali ideologiziranoj ulozi u stvaranju kohezivnoga austrijskog identiteta. Sve u svemu, ova je knjiga vrijedno znanstveno štivo za proučavanje razvoja austrijskoga identiteta kao i šire kulturalne povijesti Austrije, države s kojom Hrvatska dijeli veliki dio svoje prošlosti.

GORAN OVČARIČEK

Marijan Šabić, Marcel Černý, *Matija Mesić i češki i slovački suvremenici (pisma 1846. – 1875.)* (Slavonski Brod; Prag: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 2016), 213 str.

Povodom obilježavanja dvadesete obljetnice Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje iz Slavonskoga Broda održan je 24. svibnja 2016. u Zlatnoj dvorani Hrvatskoga instituta za povijest u Opatičkoj 10 u Zagrebu Dan otvorenih vrata Hrvatskoga instituta za povijest. U sklopu bogatoga jednodnevnog programa predstavljene su i dvije nove znanstvene monografije koje govore o slavim Brođanima iz XIX. stoljeća: *Korespondencija Andrije Torkvata i Ignjata Brlića. Knjiga prva: pisma 1846. – 1856.* Mate Artukovića, Vlaste Švoger i Mice Orban Kljajić te *Matija Mesić i češki i slovački suvremenici (pisma 1846. – 1875.)* Marijana Šabića i Marcela Černoga. Ovdje ćemo se posebno osvrnuti na potonju knjigu.

Marijan Šabić odavno se potvrdio kao ustrajan i temeljit istraživač neproučene ili slabo proučene, a često i teško dostupne arhivske građe, poglavito korespondencije među vodećim hrvatskim i inoslavenskim osobama nikada dovoljno istraženog XIX. stoljeća. Kao filolog i književni komparatist koji izvrsno poznaje češke i slovačke izvore i oba jezika, Šabić u svojim radovima otkriva nepoznate ili slabo poznate poveznice ponajprije između Hrvata, Čeha i Slovaka, a posredno i drugih značajnih predstavnika preporodnoga razdoblja u najširem smislu. Češki slavist Marcel Černý ima slične znanstvene interese, ali su mu polazišta bohemistička, odnosno češka, a komparativna istraživanja najčešće vezana uz bugaristiku i druge južnoslavenske filologije. Riječ je dakle o suautorima koji na najbolji način prikazuju i potvrđuju ulogu filologije u historiografskim istraživanjima. Stavljajući naglasak na kulturnu povijest, koja uvijek podrazumijeva povijest književnosti i povijest jezika, a posredno i povijest školstva, oni i u ovoj znanstvenoj monografiji eksplicitno i implicitno upotpunjuju opću povijest jednoga važnog razdoblja u krugu kulturno i jezično srodnih srednjoeuropskih nacija.

Nezaobilazni uvodni dio – “O Mesićevoj korespondenciji s Česima i Slovacima” (str. 9 – 25) – iscrpno i temeljito upotpunjen bilješkama i podacima bez kojih bi sama korespondencija ostala bez bitne historiografske pozadine, akribično je izgrađen znanstveni okvir u kojemu se objavljena pisma čitaju s razumijevanjem onodobne situacije i

odnosa među sudionicima tadašnjih zbivanja unutar relativno kratkoga (30-godišnjeg) odsječka burnoga vremena. Mesićevi su korespondenti značajne i manje značajne osobe, utjecajni pojedinci, uključujući one na visokim položajima u Monarhiji, različiti stručnjaci i djelatnici na istome području, ali i prijatelji s kojima razmjenjuje razmišljanja o aktualnostima. Prepiska je najčešće privatna i poluprivatna, odnosno poluslužbena, i svjedoči o vremenu kada su se osobna poznanstva među ljudima zauzetima za opće dobro, unatoč udaljenosti i komunikacijskim poteškoćama, održavala redovito i donosila dobre plodove.

U monografiji je objavljeno pronađenih 76 pisama (str. 27 – 181), a češka i slovačka pisma objavljena su na izvorniku i u hrvatskom prijevodu, pri čemu je na najbolji način riješen nemali problem prilagodbe obaju pravopisa suvremenom čitatelju. Pretpostavlja se da su tri prva, nedatirana pisma Mesićeva kolege i prijatelja, slovačkoga isusovca Jána Rozborila, napisana 1846. i 1847., pa je prema njima datiran i početak ove korespondencije. Rozboril (ukupno pet pisama) bio je Mesićeva poveznica s drugom dvojicom Slovaka – katoličkim svećenikom, pedagogom, autorom udžbenika iz matematike i suosnivačem Matice slovačke Martinom Čulenom (jedno pismo) te glasovitim jezikoslovcem i kodifikatorom slovačkoga jezika Martinom Hattalom, s kojim se Mesić poslije čvršće povezao (četnaest pisama). Najveći broj pisama (25) Mesić je razmijenio s Josefom Jirečekom, češkim povjesničarom, filologom i utjecajnim političarom, pravnikom u Ministarstvu bogoštovlja i nastave u Beču (od 1850.), a od 1870. i ministrom bogoštovlja. Jireček je bio zet glasovitoga jezikoslovca i slavističkoga autoriteta Josefa Šafaříka, s kojim se Mesić također uvelike dopisivao (24 pisma) gotovo do njegove smrti (1861.). Među Mesićevim su korespondentima i češki biskupski notar František Raiman (jedno pismo), profesor austrijske povijesti na praškom sveučilištu Václav Vladivoj Tomek (jedno pismo), koji je kao kustos Matice češke vodio razmjenu Matičinih knjiga s Hrvatskom, zatim glasoviti nositelj češkoga preporoda, jedan od stupova sveslavenstva, pjesnik, jezikoslovac i Šafaříkov suradnik Václav Hanka (dva pisma) te poznati češki publicist i prevoditelj (preveo *Pogled u Bosnu* M. Mažuranića), apologet sveslavenstva i dobar poznavatelj naših krajeva, liječnik Vilém Dušan Lambl (jedno pismo). Među pismima je i molba praškoga đaka Antonína Veselskoga Mesiću za posredovanje oko zaposlenja (osim kateheze na osječkoj je gimnaziji od 1855. predavao i latinski, njemački, hrvatski, povijest i zemljopis) te Mesićeva molba bratu Josefa Jirečeka Hermenegildu, profesoru prava na bečkom sveučilištu, da pomogne njegovu rođaku J. Pliveriću da se u nastavku studija posveti slavenskome pravu.

Iako se ta korespondencija vodila u turbulentnim vremenima *proljeća naroda* i u ozračju sve glasnijih političkih zahtjeva slavenskih rodoljuba za autonomiju unutar Monarhije, odjeci političkih prilika u ovim se pismima mogu iščitati samo između redaka, i to uglavnom iz privatne prepiske s bliskim prijateljima. O čemu se Mesić dopisivao s tako utjecajnim ljudima kakvi su bili J. Jireček i J. Šafařík? Prvi je bio ministar zadužen za školstvo u nenjemačkim dijelovima Monarhije (uveo je poljski jezik u nastavu na lavovskom sveučilištu, osnovao akademiju znanosti u Krakovu, zauzimao se za ravnopravnu uporabu češkoga i njemačkoga u češkom školstvu itd.), a drugi bohemizirani Slovak, bivši ravnatelj i profesor novosadske gimnazije i dobar poznavatelj južnoslavenskih kultura i političkih prijepora, slavistički autoritet s golemim ugledom u češkoj akademskoj sredini. U uvodnoj studiji o Mesićevoj korespondenciji autori donose mnoštvo poznatih imena iz kruga spomenutih osoba, što svjedoči o iznimnoj

“umreženosti” onodobne slavenske inteligencije, posebno studenata koji su kraće ili dulje boravili na bečkom sveučilištu.

Budući prvi rektor Sveučilišta (1875.) u Zagrebu Matija Mesić došao je na bečki Pazmanium 1844. s preporukom biskupa Haulika, podrijetlom Slovaka. Ondje je zatekao svojega prijatelja i sugrađanina Andriju Torkvata Brlića i pridružio se krugu njegovih znanaca i kolega. Upućujući na literaturu koja obrađuje to doba, autori monografije upućuju i na prikupljenu i objavljenu korespondenciju među tadašnjim hrvatskim intelektualcima. Mesić 1851./1852. još jedan semestar provodi u Beču, a zatim godinu i pol, do polovine 1853., na praškom sveučilištu, gdje je upoznao mnoge vodeće osobe češkoga preporeda (Palackoga, Hanku...) i povezo se s utjecajnim ljudima, o čemu svjedoče upravo pisma iz ove monografije. Ta pisma potvrđuju veliku Mesićevu zauzetost za hrvatsko školstvo, o čemu je M. Šabić pisao i u svojoj studiji “Rad Matije Mesića na školskim knjigama” (*Croatia Christiana periodica* 38 /2014/, br. 73), kao i obostranu spremnost na razmjenu iskustava, mišljenja, knjiga i informacija o stanju u prosvjeti. Mesić je mogao pružiti pomoć u istraživanju hrvatske baštine (Šafařík je u to doba veliku pozornost posvećivao hrvatskim glagoljskim rukopisima, pa se u tom kontekstu spominju Kukuljević i Berčić) i povezati svoje češke i slovačke prijatelje s hrvatskom sredinom (tako je npr. Hattala napisao recenziju Babukićeve *Slovnice ilirske*, a Mesić mu je pomogao tiskati jednu znanstvenu studiju u *Radu JAZU*). Brojni detalji iz objavljene korespondencije svjedoče o izvrsnoj međusobnoj informiranosti i živoj suradnji preporodnih intelektualaca u slavenskim zemljama Monarhije, o njihovoj solidarnosti u naporima oko afirmacije nacionalnih kultura i jezika, ali i o njihovim iluzijama, pa i zabludama, koje se mogu opravdati tadašnjim okolnostima.

Nakon pisama u monografiji nalazimo (str. 183 – 188) zanimljive priloge – faksimile nekoliko rukopisa koje je Matija Mesić uputio Pavlu Šafaříku. Slijedi popis izvora – šest arhivskih fondova koje su autori istraživali (str. 189) te opsežan popis literature (64 naslova, str. 191 – 196) kojom su se služili. Na samom su kraju popis i opis kratica, sažeci na engleskom i češkom jeziku (str. 199 – 206) te imensko kazalo (str. 207 – 213), koje još jedanput daje uvid u širinu područja na koje se odnose i sama korespondencija i njezin povijesni kontekst.

Prikazana znanstvena monografija nije samo iznimno vrijedan primjer filološkoga doprinosa historiografiji nego i mnogo više od simboličnoga nastavka *stare* suradnje u kojoj će se budući istraživači jednoga dana moći pozivati i na prepisku između Marijana Šabića i Marcela Černoga.

DUBRAVKA SESAR